

Svar på regeringsuppdrag

Promemoria – Uppföljning av nyttjandet av tillfällig föräldrapenning

Försäkringskassan

Datum: 2023-06-29

Uppföljning av nyttjandet av tillfällig föräldrapenning

Version 1

Dnr FK 2023/017942

Inledning

Försäkringskassan släppte år 2021 rapporten *Tillfällig föräldrapenning vid vård av barn – Varför ökade totala antalet nettodagar 2009–2018?*¹ Myndigheten har fått i uppdrag att leverera en uppföljning av användandet av tillfällig föräldrapenning vid vård av barn med fokus på nyttjandet av förmånen under perioden 2018 och framåt. Detta är en tidsperiod där utvecklingen inom tillfällig föräldrapenning främst har präglats av covid-19 pandemin. Pandemins påverkan på nyttjandet av ersättningen är därför fokus för denna uppföljning.

Under covid-19 pandemin har utvecklingen inom ersättningen analyserats löpande i samband med publiceringen av Försäkringskassans utgiftsprognoser, som görs fyra gånger per år. Materialet i denna promemoria har sin grund i dessa analyser.

Analysen baseras på data som samlas in i samband med ansökan om tillfällig föräldrapenning. För att ge en så aktuell bild som möjligt av vad som händer i ersättningen används data fram till maj alternativt april 2023.

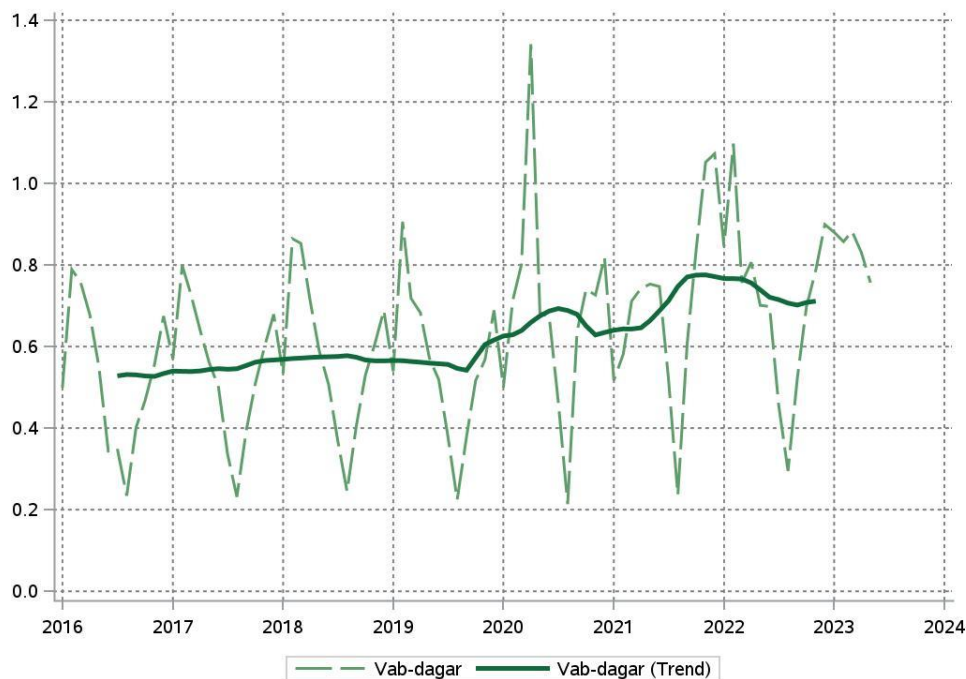
¹ Försäkringskassan, 2021, *Socialförsäkringsrapport 2021:2*, ISSN 1654-8574.

Vård av barn under pandemin

Tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn (vab) kan betalas ut till den som avstår från att arbeta för att vårda ett sjukt barn. Under covid-19 pandemin ökade uttaget av vab kraftigt och har sedan dess fortsatt att ligga på förhöjda nivåer.

Vab-dagar, miljoner

Månadsdata, utfall och trend²

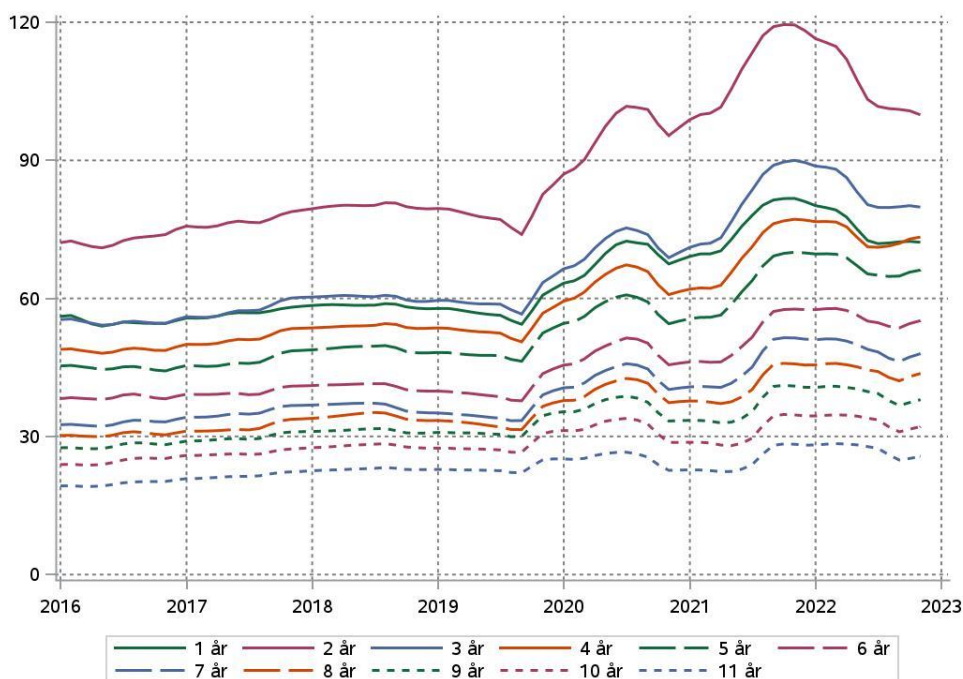

Uttaget var särskilt högt i samband med det initiala utbrottet av covid-19 i början av 2020. Vid årsskiftet 2021/2022 toppade uttaget igen, i samband med utbrottet av omikronvarianten och säsongsinfluensan. Mätt på årsbasis betalades 8,3 miljoner dagar ut för vård av barn år 2020. Detta kan jämföras med 2019, då 6,7 miljoner dagar betalades ut, motsvarande en ökning på 24 procent. Följande år ökade uttaget ytterligare. Åren 2021 och 2022 betalades 8,4 miljoner respektive 8,6 miljoner vab-dagar ut. Uttaget av vab under början av 2023 har fortsatt att vara högre än innan pandemin. Försäkringskassans prognos är att uttaget även kommer vara förhöjt under resten av 2023.³

Det är möjligt att ta ut tillfällig föräldrapenning för att vårda ett sjukt barn som är hemma från skola eller förskola fram till att barnet fyller 12 år. Majoriteten av dagarna tas dock ut för barn i förskoleåldern. Det är för de yngsta förskolebarnen som uttaget av vab är allra störst. Pandemin har lett till ett ökat nyttjande av vab för barn i samtliga åldrar och de olika ålderskategorierna har följt ett liknande mönster under pandemin. Då uttaget är störst för de yngre barnen är det dock det förhöjda uttaget för dessa åldersgrupper som är den främsta drivkraften bakom det ökade uttaget av vab. För en mer detaljerad uppdelning av uttag på ålder, se grafen nedan.

² Centrerat 12-månaders glidande medelvärde.

³ Försäkringskassan, *Utgiftsprognos för budgetåren 2023–2026 (april 2023)*, diarienummer FK 2022/022934.

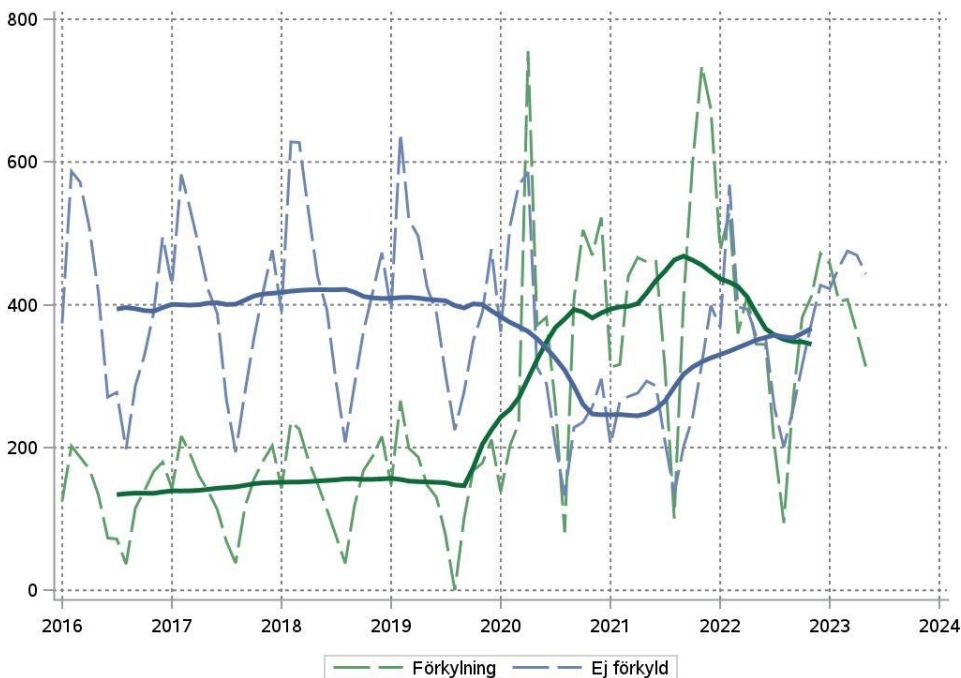
Vab-dagar uppdelat på ålder, tusental
Centrerade 12-månaders medelvärden**Rapporter om typ av sjukdom**

Utbrottet av covid-19 pandemin ledde till en stor försiktighet och oro i samhället. Befolkningen uppmanades att stanna hemma vid förkylningssymptom och striktare regler infördes på förskolor och skolor kring när det var lämpligt för barn med symptom som förknippas med covid-19 att delta i verksamheten. Mot denna bakgrund kan ett ökat uttag av tillfällig föräldrapenning vid vård av barn ses som naturligt. Mer anmärkningsvärt är att uttaget inte har minskat, utan snarare ökat, samtidigt som pandemins påverkan på det övriga samhället minskat. Ett sätt att förklara denna utveckling är med hjälp av de rapporter om barns sjukdom som görs i samband med att föräldrar ansöker om ersättning för vård av barn hos Försäkringskassan. Vid ansökan om vab ombeds föräldern att svara på frågan vad barnet har för sjukdom och erbjuds en mängd alternativ i formen av klickrutor.⁴ Det är möjligt att fylla i ett eller flera alternativ för sjukdomar och symptom.

⁴ Dessa uppgifter är självrapporterade och bör därför betraktas med viss försiktighet.

Vab-dagar uppdelade på angiven sjukdom, tusental

Månadsdata, utfall och trend

I samband med pandemin såg Försäkringskassan en nära tredubbling av antalet dagar där föräldrar angav förkylning som anledning till att barnet hölls hemma. Förkylningssymptom är symptom som ofta förknippas med misstänkt covid-19 och den tydliga ökningen här kan ses som en direkt effekt av pandemin. Det förkylningsrelaterade vårdandet av barn har sedan dess fortsatt att ligga på förhöjda nivåer, även om det har minskat från den topp som nåddes i slutet av 2021.

Samtidigt som pandemin ledde till fler rapporter till Försäkringskassan om förkylda barn, minskade antalet rapporter om övriga sjukdomar. Exempelvis var antalet rapporter om magsjuka hos barn nere på mycket låga nivåer. Minskningen i övriga sjukdomar är en möjlig följd av de ansträngningar som gjordes under pandemin för att minska smittspridningen i samhället, så som bättre handhygien och minskade sociala interaktioner. Mot slutet av 2021 började dock rapporterna om övriga sjukdomar att öka igen och har sedan återgått till nivåer nära de som rapporterades till Försäkringskassan innan pandemin. Kombinationen av en fortsatt hög nivå av förkylningsrelaterad vab och en återgång till normala nivåer för övriga sjukdomar, skulle kunna förklara den något oväntade utvecklingen där uttaget av vab ökar samtidigt som pandemins påverkan på det övriga samhället minskar.

Förändrat uttagsmönster under pandemin

En drivande kraft bakom det höga uttaget av vab under pandemin var att föräldrar höll sina barn hemma längre vid sjukdom.⁵ Innan pandemin varade en genomsnittlig vårdperiod omkring 2,5 dagar, med betydande säsongvariation. Efter utbrottet av covid-19 blev vårdperioderna längre och föräldrar stannade istället hemma omkring 3 dagar när deras barn var sjuka. Detta har lett till fler utbetalda dagar för tillfällig föräldrapenning vid vård av barn. Ökningen i antalet utbetalda dagar för vård av barn

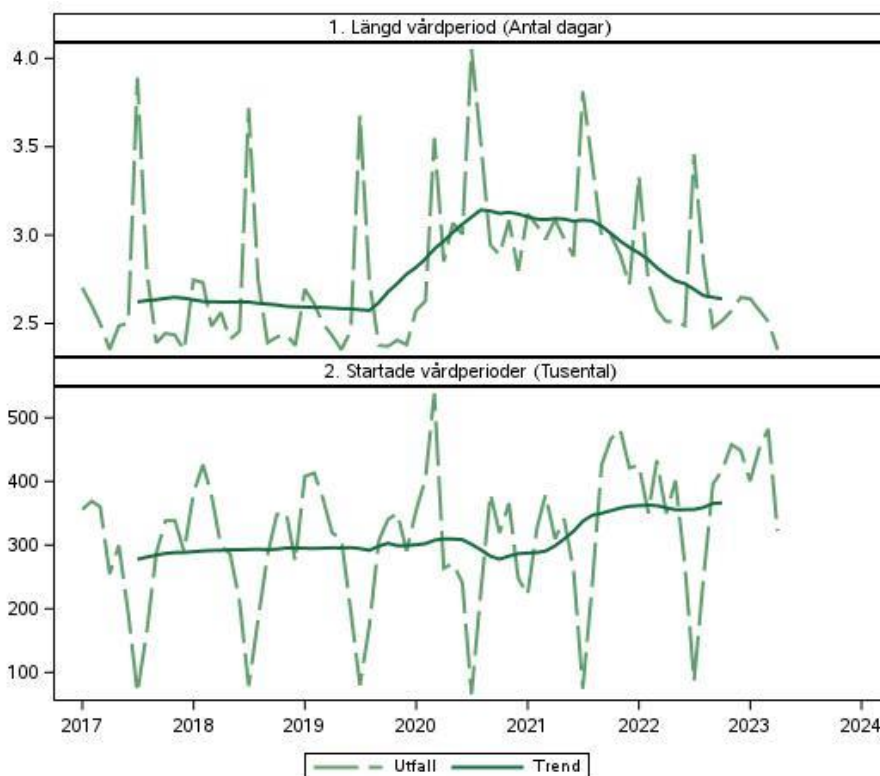
⁵ Ersättningen tillfällig föräldrapenning är konstruerad så att föräldern eller annan anhörig söker om ersättning efter att de avstått från arbete för att vårda ett sjukt barn. För den tid barnet hålls hemma kan en eller flera ansökningar göras och ansökningarna kan göras av en eller flera anhöriga. De samlade uppgifterna som ges vid ansökningarna kan användas för att skatta hur länge barnet stannat hemma från förskola eller skola, även om barnet vårdats av flera anhöriga. För att ansökningarna här ska räknas som en del av en och samma vårdperiod ska vården vara sammanhängande eller avbrottet mellan ansökningsperioderna inte vara längre än 2 dagar.

bromsades dock något av att barn hölls hemma mindre ofta under pandemiåren 2020 och 2021.

Sedan slutet av 2021 ser mönstret annorlunda ut, vårdperioderna blir istället kortare men fler. Det innebär att föräldrar nu håller sina barn hemma kortare men oftare. En möjlig förklaring till detta är att försiktigheten och oron kring covid-19 har minskat i samhället, vilket leder till att föräldrar håller sina barn hemma kortare, samtidigt som andra smittor ökar och ger upphov till att barn oftare blir sjuka.

Skattade vårdperioder i samband med vård av barn

Månadsdata, utfall och trend

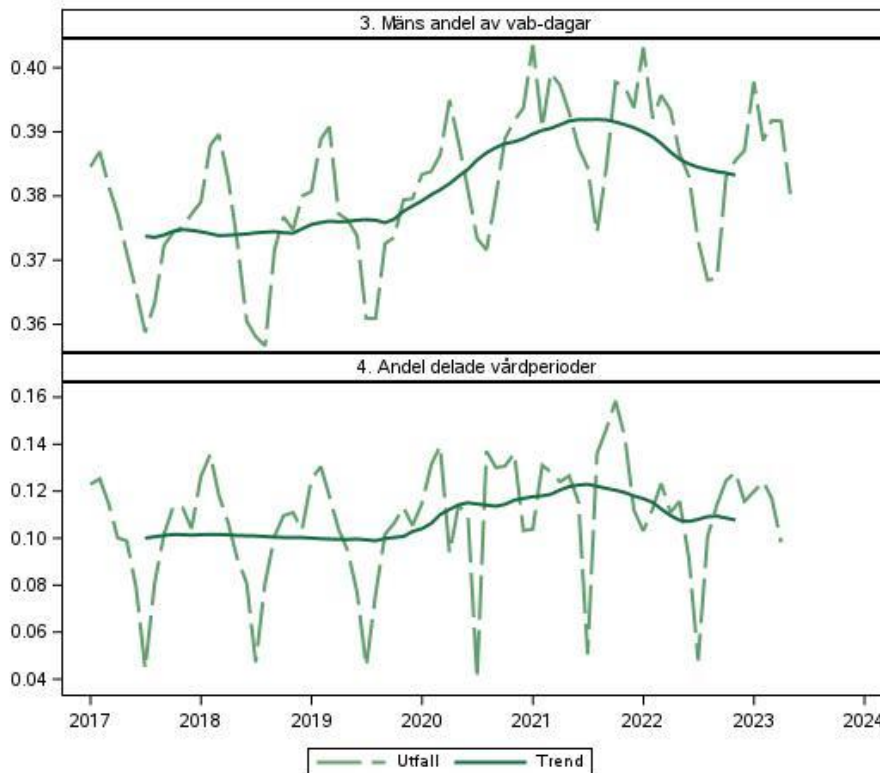

Ett mer jämställt uttag under pandemin

Tillfällig föräldrapenning vid vård av barn är en ersättning som historiskt främst har nyttjats av kvinnor. Mäns andel av utbetalda vab-dagar har dock långsamt ökat över tid. År 2019 var mäns andel av dagarna 37,9 procent, en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med året innan. I samband med pandemin accelererade mäns uttag och deras andel av dagarna ökade betydligt snabbare än tidigare. Mäns andel av utbetald vab-dagar steg år 2020 till 38,7 procent. År 2021 toppade mäns andel av vab-dagarna på 39,3 procent, vilket är 1,5 procentenheter högre än innan pandemin. Denna ökning tycks i vis mån vara ett övergående fenomen. År 2022 minskade mäns andel åter till 38,7 procent och har under 2023 fortsatt att minska.

Mäns andel av vab-dagar och andel delade vårdperioder

Månadsdata, utfall och trend

Förklaringen till denna utveckling är troligen att det under pandemin blev vanligare att föräldrar delade på vården när deras barn hölls hemma på grund av sjukdom. Andelen vårdperioder där mer än en anhörig var hemma med barnet, steg från omkring 10,7 procent innan pandemin till att år 2021 uppgå till 13,0 procent av vårdperioderna. Detta är i sin tur är en trolig effekt av att barnen hölls hemma längre under pandemin och att föräldrarna därför var mer benägna att avlasta varandra och dela på frånvaron från arbetet. I takt med att barn nu åter hålls hemma kortare, har även föräldrars benägenhet att dela på vårdperioden återgått till nivåer liknande de som uppmättes innan pandemin. För 12-månadersperioden maj 2022 – april 2023, var andelen delade vårdperioder 11,3 procent.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschef Per Eleblad i närvaro av verksamhetsområdeschef Daniel Johansson och Love Sjölund, den senare som föredragande.

Per Eleblad

Love Sjölund